

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата психологічних наук, доцента **Войтенко Олени Василівни** на дисертацію Нестеренко Наталії Валентинівни “Психологічні особливості управлінської культури сержантів Сухопутних військ Збройних Сил України”, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 “Психологія”

Актуальність дослідження Нестеренко Наталії Валентинівни не викликає сумнівів. Сучасні сержанти Сухопутних військ Збройних Сил України мають володіти знаннями про зміст управлінської діяльності, виконувати свою управлінську функцію керівника, дотримуватися правил управлінського спілкування та відповідних стилів управління.

Доцільно відзначити, що у роботі на належному теоретичному та методичному рівнях обґрунтовано концептуальні основи управлінської культури як складного інтегративу, який є важливим елементом професійного становлення та розвитку керівників, а також підвалиною результативності їх управлінської діяльності.

Отримані результати мають евристичну та практичну значущість для військової практики і можуть бути використані в системі професійної (бойової) підготовки сержантів Сухопутних військ Збройних Сил України для практичного розвитку їх управлінської культури.

Зміст **першого розділу** дисертаційної роботи визначає системний та комплексний аналіз з проблеми управлінської культури у межах психологічного знання. Дисертантка продемонструвала вміння здійснювати науковий аналіз та узагальнювати наукові результати.

На основі рефлексії психологічних досліджень управлінська культура сержантів постає як інтегрована складова культури суб'єктів військового управління та визначається глибиною усвідомлення та сприйняття цінностей і специфіки управлінської діяльності та її цілей, опануванням змісту, принципів, методів і засобів управління у військово-професійному середовищі.

Управлінську культуру сержантів Сухопутних військ Збройних Сил України досліджено на основі провідних ідей і положень суб'єктно-діяльнісного методологічного підходу та обґрунтовано як інтегроване професійно важливе психічне утворення, яке містить систему управлінських цінностей, мотивації, знань, навичок, умінь, здатностей, професійно важливих управлінських якостей, які сприяють їх перетворенню в суб'єкта військового управління, актуалізуються в певному стилі управлінської діяльності та проявляються в дотриманні управлінської етики.

Слід відзначити вичерпність аналізу психологічного змісту феномена управлінської культури сержантів Сухопутних військ Збройних Сил України, що дало змогу виокремити функції управлінської культури сержантів – ціннісно-мотиваційну, керувальну, психоедукаційну, комунікативну та інтегративно-рефлексивну, визначити компоненти – ціннісно-мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий, діяльнісно-професійний.

Заслуговує на увагу **другий розділ** дисертації в якому було визначено, що професіогенез сержантів безпосередньо включає їх професійну адаптацію до військово-професійного середовища, набуття військово-професійної компетентності, формування професійної самосвідомості і зрілості, вершиною яких є сформованість військово-професійної культури як суб'єктів військового управління.

Діагностичний матеріал дозволив отримати низку вагомих результатів дослідження, зокрема, моделювання за результатами експертного оцінювання дало змогу сформулювати висновок про те, що управлінська культура сержантів – це їх багатоаспектний психологічний феномен який забезпечує результативність їх управлінської діяльності як сучасних суб'єктів військового управління та визначає уявлення сержантів про узагальнювальні чинники управлінської культури та поведінки як управлінського феномена, рівень розвиненості управлінських умінь і здатності до успішної реалізації управлінської компетенції.

Слід наголосити на актуальності **третього розділу** дисертації Нестеренко Наталії Валентинівни, у якому за результатами проведеного емпіричного дослідження визначено зміст ціннісно-мотиваційного, емоційно-вольового, когнітивного та діяльнісно-професійного компонентів управлінської культури сержантів. Дисертанткою ґрунтовно описані й статистично доведені основні психологічні особливості управлінської культури сержантів відповідно до етапів їх професіогенези з урахуванням таких психологічних чинників: мотивації до досягнення успіху та уникнення невдач, детермінації життєвих цінностей та особистісних властивостей, когнітивної регуляції емоцій, позитивної і негативної афектації, життєстійкості, когнітивно-поведінкових стратегій копінгу, когнітивних помилок, здатності до аналізу власних особистісних обмежень.

Результати апробації програми розвитку управлінської культури сержантів засвідчили наявність статистично значущих позитивних змін за переважною більшістю досліджуваних показників, що свідчить про її високу ефективність і доцільність застосування в психологічній практиці.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків сформульованих у дисертації базується на глибокому теоретичному та емпіричному аналізі проблеми. Достовірність одержаних результатів забезпечена коректним застосуванням сучасного апарату статистичної обробки даних, а загальні висновки логічно випливають з послідовно виконуваних завдань дослідження.

Результати дисертації мають достатньо широку апробацію та викладені у 16 наукових публікаціях (із них 2 – у співавторстві), серед яких 5 статей – у виданнях, затверджених МОН України як фахові у галузі психології категорії Б, 1 – у зарубіжному періодичному науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних; 10 – у збірниках тез доповідей на наукових конференціях.

Є відповідні довідки про впровадження, що свідчить про прикладну спрямованість дисертаційного дослідження.

Таким чином, якісно здійснений теоретичний аналіз проблеми, застосування адекватних стосовно поставлених завдань методів дослідження й обробки даних, репрезентативна вибірка, належний аналіз та узагальнення отриманих емпіричних даних свідчить про їх достовірність та наукову обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень та підсумкових висновків.

Загалом дисертаційне дослідження Нестеренко Наталії Валентинівни заслуговує на позитивну оцінку, оскільки є завершеним, самостійним дослідженням, яке справляє враження професійності, є гідним внеском у розвиток сучасної психологічної науки.

Але поряд з вищезазначеними позитивними сторонами до змісту дисертаційної роботи можна висунути деякі *зауваження та пропозиції*:

1. Викликає інтерес і можливість доповнення отриманих результатів з точки зору гендерного аналізу. Такий аспект роботи був би цікавий на фоні відмінностей механізмів управлінської культури у жінок і чоловіків військовослужбовців.

2. Даючи високу загальну оцінку тренінгу з розвитку управлінської культури сержантів, слід зазначити, що попри запропонованої великої кількості психотехнічних, психофізичних, соціономічних вправ, тренінгових бесід та групових обговорень, програма тренінгу виграла б, якщо би більше містила ігрових та презентаційних методів. Зокрема, не зайвим було б застосування засобів відеотренінгу, рольових та ситуаційних ігор, прийомів імітаційного моделювання сценаріїв військово-професійної діяльності, що зумовлюють розвиток управлінської культури сержантів.

Висловлені зауваження жодним чином не знижують наукової цінності дисертації Нестеренко Н. В. та носять дискусійний характер і не можуть вплинути на загальну високу оцінку роботи.

Дисертаційне дослідження має комплексний, завершений характер і розкриває нові обрії психологічного дослідження вказаної проблематики.

Висновок. Дисертаційна робота Нестеренко Наталії Валентинівни “Психологічні особливості управлінської культури сержантів Сухопутних військ Збройних Сил України” є завершеним, самостійним дослідженням, якому притаманна актуальність, новизна, теоретична та практична значущість, відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії” від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502), а її авторка Нестеренко Наталія Валентинівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 “Психологія” у галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові науки”.

Офіційний опонент:

Доцент кафедри психології Державного торговельно-економічного університету

кандидат психологічних наук, доцент

17 травня 2024 року

Олена ВОЙТЕНКО